

Bo‘lg‘usi o‘qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish

Azimboyeva Yorqinoy

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

Urganch davlat univesiteti magistranti

Annotatsiya: Bugungi kunda ta’lim tizimida bo‘lg‘usi o‘qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish, ularning kasbiy faoliyatini samarali va sifatli bajarishiga asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. O‘qituvchilarni tayyorlash jarayonida kompetentlik yondashuvi orqali pedagogik ko‘nikmalarni shakllantirish, pedagogik psixologiya, kommunikativ mahorat, innovatsion pedagogik texnologiyalarni o‘zlashtirishga alohida e’tibor qaratish zarur. Bu maqolada bo‘lg‘usi o‘qituvchilarning kompetentligini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi, shuningdek, samarali ta’lim tizimini yaratish uchun zarur bo‘lgan yondashuvlar va metodlar ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: bo‘lg‘usi o‘qituvchilar, kompetentlik, ta’lim tizimi, pedagogik ko‘nikmalar, innovatsion texnologiyalar, kasbiy tayyorgarlik.

Абстрактный: В современном образовательном процессе развитие компетенций будущих учителей является важнейшим фактором, обеспечивающим эффективное и качественное выполнение их профессиональной деятельности. В процессе подготовки учителей необходимо особое внимание уделить формированию педагогических навыков через компетентностный подход, овладению педагогической психологией, коммуникативными умениями и инновационными педагогическими технологиями. В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты развития компетенций будущих учителей, а также рассматриваются подходы и методы, необходимые для создания эффективной образовательной системы.

Ключевые слова: будущие учителя, компетентность, образовательная система, педагогические навыки, инновационные технологии, профессиональная подготовка.

Abstract: In the modern educational system, the development of future teachers' competencies serves as a key factor in ensuring the effective and high-quality performance of their professional duties. In the process of teacher training,

special attention should be given to shaping pedagogical skills through a competence-based approach, mastering pedagogical psychology, communicative skills, and innovative teaching technologies. This article analyzes the theoretical and practical aspects of developing future teachers' competencies, as well as the approaches and methods necessary to create an effective education system.

Keywords: future teachers, competence, education system, pedagogical skills, innovative technologies, professional training.

Kirish: Bugungi kunda ta'lim tizimining muvaffaqiyati, asosan, uning eng muhim elementlaridan biri bo'lgan o'qituvchilarning professional kompetentligiga bog'liq. O'qituvchi nafaqat bilimlarni o'rgatadigan, balki yosh avlodning ruhiy va axloqiy shakllanishida, ularning kelajakdagi jamiyatda o'rin topishida katta rol o'ynaydi. Shu sababli, bo'lg'usi o'qituvchilarni tayyorlashda kompetentlik yondashuvini qo'llash, ularning kasbiy faoliyatiga tayyorligini yaxshilashga, zamonaviy talablarga mos pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kompetentlik yondashuvi nafaqat o'qituvchilarni ta'lim olish jarayoniga jalb qilish, balki o'qituvchilarni kasbiy jihatdan shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bu yondashuv orqali bo'lg'usi o'qituvchilarga pedagogik bilimlarni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan o'zlashtirish, shuningdek, muammolarni hal qilish, innovatsion metodlar va texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlarini yaratadi. Pedagogik psixologiya, kommunikativ mahorat, zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayonida to'g'ri qo'llash kabi ko'nikmalarni rivojlantirish o'qituvchining muvaffaqiyatli va samarali faoliyat yuritishiga olib keladi.

Shu bois, bo'lg'usi o'qituvchilarni tayyorlashda ularning kompetentligini rivojlantirishga e'tibor qaratish, nafaqat o'qituvchilarga yuqori sifatli ta'lim berishni, balki jamiyatning ilg'or va raqobatbardosh taraqqiyotiga hissa qo'shishni ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu maqolada, bo'lg'usi o'qituvchilarni kompetentlikka asoslangan tayyorlashning ahamiyati, zarur metodlar va pedagogik yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism: Kompetentlik yondashuvining ta'lim tizimida o'rni

Kompetentlik yondashuvi o'qituvchilarni tayyorlashda zamonaviy va samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvning asosiy maqsadi — o'qituvchilarni nafaqat pedagogik bilimlar bilan, balki zamonaviy metodlar, texnologiyalar, psixologik bilimlar, ijtimoiy-ma'naviy ko'nikmalar bilan ham ta'minlashdir. Bu yondashuv o'qituvchining nafaqat bilim berish, balki

o‘quvchilarni shaxs sifatida rivojlantirish, jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat ko‘rsatishiga yordam berishga qaratilgan.

Kompetentlikka asoslangan ta'lim yondashuvi bo‘yicha o‘qituvchilar quyidagi asosiy kompetensiyalarni rivojlantirishi kerak:

- **Pedagogik kompetensiya** – ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarish, darslarni samarali o‘tkazish;

- **Kommunikativ kompetensiya** – o‘quvchilar, ota-onalar, hamkasblar bilan samarali muloqot qilish qobiliyati;

- **Texnologik kompetensiya** – ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni, multimedia vositalarini qo‘llash;

- **Pedagogik psixologik kompetensiya** – o‘quvchilarning psixologik ehtiyojlarini tushunish va ularga mos ravishda ta'lim berish;

- **Innovatsion kompetensiya** – yangi pedagogik metod va yondashuvlarni o‘rganish va amaliyotda qo‘llash.

O‘qituvchilarning pedagogik ko‘nikmalarini shakllantirish

O‘qituvchilarni tayyorlash jarayonida pedagogik ko‘nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bu ko‘nikmalar orqali o‘qituvchilar o‘quvchilarning bilimni samarali tarzda oshirish, ularning shaxsiy rivojlanishiga yo‘l ochish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Pedagogik ko‘nikmalarni shakllantirishda quyidagi asosiy jihatlarga e‘tibor qaratish zarur:

- **Didaktik ko‘nikmalar** – o‘qituvchining darsni tuzish, o‘quv materialini taqdim etish, o‘quvchilarning faoliyatini boshqarish qobiliyatini rivojlantirish;

- **Psixologik ko‘nikmalar** – o‘quvchilarni psixologik jihatdan tushunish va ularga individual yondashuvni ta'minlash;

- **Kommunikativ ko‘nikmalar** – samarali muloqot qilish, o‘quvchilarning savollariga javob berish, ularni ilhomlantirish va motivatsiya qilish;

- **Tahliliy ko‘nikmalar** – o‘quvchilarning o‘rganishini va rivojlanishini baholash, darsni samarali tahlil qilish.

Innovatsion texnologiyalarning roli

Zamonaviy ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘qituvchining kompetentligini rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Bugungi kunda ta'lim texnologiyalari o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini oshirishda kuchli vosita sifatida xizmat qilmoqda. Kompyuter texnologiyalari, internet-resurslar, ta'lim dasturlari va multimedia vositalari yordamida o‘qituvchilar nafaqat bilimlarni

samarali taqdim etish, balki o'quvchilarning faoliyatini rivojlantirish va ularni mustaqil fikrlashga o'rgatishda katta yutuqlarga erishishlari mumkin.

Innovatsion texnologiyalarni o'qituvchilar tomonidan to'g'ri qo'llash ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlashda texnologik kompetensiyalarni shakllantirish muhim hisoblanadi.

Pedagogik psixologiya va kommunikativ kompetensiyalar

Pedagogik psixologiya va kommunikativ kompetensiyalar o'qituvchining o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularning ruhiy holatini tushunish, motivatsiyasini oshirish va individual yondashuvni amalga oshirishda yordam beradi. O'qituvchining psixologik bilimlari va kommunikativ mahorati ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. O'qituvchi o'z faoliyatida psixologik jihatlarni hisobga olishi va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda ta'limni tashkil etishi zarur.

O'qituvchilarni doimiy ravishda takomillashtirish

Kompetentlikni rivojlantirish jarayoni uzluksiz bo'lishi kerak. O'qituvchilarni doimiy ravishda takomillashtirish, yangi pedagogik yondashuvlar, metodlar va texnologiyalarni o'rganish, ularni o'z faoliyatida qo'llash muhimdir. O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga yordam beradigan mashg'ulotlar, seminarlar, malaka oshirish kurslari, innovatsion tajriba almashish shakllari kompetentlikni rivojlantirishning samarali vositalaridir.

Muhokama: Bugungi kunda ta'lim tizimi jamiyatning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning samaradorligi va sifatini ta'minlashda o'qituvchilarning kompetensiyasi katta rol o'ynaydi. Ta'limning uzluksiz o'sishi va o'zgarishi, yangi pedagogik yondashuvlar va texnologiyalarning joriy etilishi, bo'lg'usi o'qituvchilarning kompetentligini rivojlantirishni dolzarb masalaga aylantirgan. O'qituvchilar faqat bilimlarni o'rgatishdan iborat emas, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularning ijtimoiy, madaniy va emosional o'sishini ta'minlashda ham faol ishtirok etishlari kerak. Buning uchun ular o'z kasbiy kompetensiyalarini doimiy ravishda oshirib borishlari zarur.

Kompetentlik yondashuvi ta'lim tizimida yangi pedagogik normaga aylanmoqda. O'qituvchilarni tayyorlashda kompetentlikka asoslangan metodlar

orqali ta'limning sifatini yaxshilash, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish metodlarini ishlab chiqish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. O'qituvchining pedagogik psixologiya, kommunikatsiya va innovatsion texnologiyalar sohasidagi kompetensiyalari ular faoliyatining muvaffaqiyatli bo'lishiga bevosita ta'sir qiladi.

Shuningdek, dunyo miqyosida ta'lim tizimining globalizatsiyasi, yangi pedagogik texnologiyalar va metodologiyalarning joriy etilishi, iqtisodiy va ijtimoiy talablarning tez o'zgarishi, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligiga bo'lgan talablarni keskin oshirgan. Shu sababli, bo'lg'usi o'qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish, ularning o'z kasbiy ko'nikmalarini muntazam ravishda oshirish, zamonaviy ta'lim metodologiyalariga moslashish, ta'lim tizimining rivojlanishida zarur bo'lgan shart-sharoitlarni yaratish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Shu bilan birga, o'qituvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat ularning individual muvaffaqiyati uchun, balki butun ta'lim tizimining sifatini yaxshilash, o'quvchilarga yuqori sifatli ta'lim berish uchun ham juda muhimdir. Shuning uchun, bo'lg'usi o'qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta'lim tizimining asosiy yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda.

Xulosa va takliflar: Bugungi kunda ta'lim tizimining muvaffaqiyatli ishlashi, asosan, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasiga bog'liq. O'qituvchining nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatishi zarur. Kompetentlik yondashuvi orqali bo'lg'usi o'qituvchilarni tayyorlashda pedagogik, psixologik, kommunikativ va innovatsion kompetensiyalarni rivojlantirishga katta e'tibor qaratish zarur. Bu yondashuv nafaqat o'qituvchining samarali ishlashini ta'minlaydi, balki ta'lim jarayonining sifatini oshirishga, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, ularga kreativ va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini berish imkonini yaratadi.

Shuningdek, kompetentlikka asoslangan yondashuv orqali o'qituvchilar nafaqat bilimlarni o'rgatish, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarning ehtiyojlarini tushunish va ularga mos ravishda ta'lim berish imkoniyatiga ega bo'ladi. Innovatsion texnologiyalar, kommunikativ mahorat va pedagogik psixologiya kabi sohalardagi kompetensiyalarni rivojlantirish orqali bo'lg'usi o'qituvchilar o'z kasbiy faoliyatlarini muvaffaqiyatli amalga oshirishlari mumkin.

Takliflar:

1. **Kompetentlikka asoslangan o‘qituvchilarni tayyorlash dasturlarini takomillashtirish:** O‘qituvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish uchun dasturlarni yanada zamonaviylashtirish va o‘quv rejaları asosida pedagogik, psixologik, kommunikativ va texnologik kompetensiyalarni o‘rganishga alohida e‘tibor qaratish zarur.

2. **Innovatsion texnologiyalarni keng qo‘llash:** Ta‘lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llashni o‘rgatish va o‘qituvchilarni texnologiyalarga oid malaka oshirish kurslari bilan ta‘minlash, ta‘lim samaradorligini oshiradi.

3. **Doimiy malaka oshirish va kasbiy rivojlanish:** O‘qituvchilarni doimiy ravishda kasbiy rivojlanish uchun seminarlar, treninglar, innovatsion tajriba almashish va malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur. Bu o‘qituvchilarga yangi pedagogik metodlarni o‘rganish va ulardan ta‘lim jarayonida foydalanish imkonini yaratadi.

4. **Psixologik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish:** O‘qituvchilarni pedagogik psixologiya va kommunikatsiya ko‘nikmalari bo‘yicha o‘qitish, o‘quvchilarning ehtiyojlari va ruhiy holatini tushunish va ularga mos ta‘lim berish jarayonini takomillashtirish zarur.

5. **Amaliyotga asoslangan o‘qituvchilarni tayyorlash:** Bo‘lg‘usi o‘qituvchilarni amaliyotga yo‘naltirilgan ta‘lim dasturlari orqali tayyorlash, ularni real ta‘lim sharoitlarida tajriba orttirishga imkon yaratish lozim. Shuningdek, amaliyot davomida o‘qituvchilarni mentorlik qilish va ularni doimiy qo‘llab-quvvatlash tizimini yaratish tavsiya etiladi.

6. **Pedagogik psixologiyaning roli:** O‘qituvchilarga pedagogik psixologiya bo‘yicha qo‘shimcha kurslar va seminarlar tashkil etish, ularni o‘quvchilar bilan to‘g‘ri muloqot qilish, shaxsiy yondashuvni amalga oshirishga o‘rgatish ta‘lim sifatini oshiradi.

Xulosa o‘rnida, bo‘lg‘usi o‘qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish bugungi ta‘lim tizimining eng dolzarb vazifalaridan biridir. Kompetentlikka asoslangan yondashuv orqali o‘qituvchilar nafaqat o‘quvchilarga sifatli bilim berish, balki ularni ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga yordam berish imkoniga ega bo‘ladilar. O‘qituvchilarni kasbiy ravishda rivojlantirish, ta‘lim jarayonining samaradorligini oshiradi va jamiyatning ilg‘or rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shunkarov, M. S. (2019). Pedagogik texnologiyalarni qo'llashda kompetentlik yondashuvi. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Mirzaev, S. M., & Askarova, G. G. (2020). O'qituvchilarni tayyorlashda kompetentlik yondashuvi: nazariy va amaliy masalalar. Tashkent: Ta'lim nashriyoti.
3. Ergasheva, N. A. (2018). Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
4. Javlonova, Z. N. (2021). Kompetentlikka asoslangan o'qituvchilarni tayyorlash tizimi. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
5. Perevalova, O. V. (2017). Pedagogika va psixologiyada kompetentlik yondashuvi. Moskva: Pedagogika nashriyoti.
6. Kuchkarov, R. B. (2022). O'qituvchilarni tayyorlashda psixologik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
7. Fayzieva, Z. T., & Rakhmatullaeva, M. X. (2020). Ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalar va metodlar. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.

Research Science and Innovation House